

Iskolai demokrácia diák- és szülőszemmel

Mindenképpen fontos, hogy az iskola figyelemmel kísérje, elemezze: Vajon mennyi szavuk van a diákoknak az iskolai élet alakításában, az oktatás minőségének meghatározásában? Ki foglalkozik érdemben panaszokkal? Kikéri-e az iskola kellő rendszerességgel véleményüket? Épít-e ötleteikre? Az iskolai demokráciának ezekkel a kérdésekkel is szembe kell néznie.

Iskolánk osztályfőnökei ezért kérték ki 18 tanulócsoporthoz a gyerekek véleményét 3-8. osztályig, az alábbi kérdések alapján:

1. *Bizalommal fordultok-e tanáraitokhoz?*
2. *Vállaljátok-e és teljesítitek-e a közös feladatokat?*
3. *Van-e beleszólásotok az iskolai programok alakításába (farsang, kirándulás, versenyek stb.)?*
4. *Segítenek-e egymásnak az osztály tagjai?*
5. *Éreztek-e felelősséget a közösen elvégzett feladatokért?*
6. *Egyeztetésre kerül-e a tanárok és a gyerekek között a témazáró dolgozat időpontja?*
7. *Magatok választjátok-e az osztály vagy a DÖK tisztviselőit?*
8. *Döntéshozatal előtt meghallgatják-e a tanárok véleményeiteket?*
9. *Képes-e az osztály arra, hogy együtt dolgozzon?*
10. *Meg tudjátok-e szervezni a saját életeteket, programjaitokat, tanulásotokat?*

A 10 kérdést tartalmazó kérdőív elsősorban a gyerekek szemszögéből próbálja vizsgálni a hozzájuk közel álló problémákat, a konkrét tényeket, vagy éppen azok hiányát. Minden kérdésnél 3 lehetséges válasz közül lehetett a legmegfelelőbbet kiválasztani: *igen – részben – nem*. És minden kérdéshez szabad volt *megjegyzést* fűzni, amellyel éltek is a gyerekek.

Vizsgálódásunkkal tulajdonképpen az volt a célunk, hogy felmérjük: mennyire érzik magukénak az iskolát a gyerekek? Érvényesülnek-e jogaik, és milyen mértékben az iskolai élet szabályozásában? Vannak-e demokratikus vonásai a diákok problémafeltáró és problémamegoldó képességeinek? Élnek-e ötleteikkel, jobbító szándékaikkal? Van-e igényük az együtt munkálkodásra, az együtt gondolkodásra?

A következő táblázatok alsó, felső tagozati és évfolyamonkénti bontásban tartalmazzák a kérdésekre adott válaszok %-os mutatószámait.

A kérdések száma	Alsó			Felső		
	Igen	Részben	Nem	Igen	Részben	Nem
1.	84,5	13,5	2	31,5	61,5	7
2.	73	24,5	2,5	58	41	1
3.	30	23	47	49	33	18
4.	62,5	33,5	4	36,5	51	12,5
5.	88,5	7	4,5	77	17	6
6.	87,5	8,5	4	62	37	11
7.	59,5	33	7,5	85	10	5
8.	82,5	12,5	5	21	61	18
9.	69,5	28,5	2	40	38	22
10.	56,5	33	10,5	64	29	7

A kérdések száma	3. osztály			4. osztály			5. osztály		
	Igen	Részben	Nem	Igen	Részben	Nem	Igen	Részben	Nem
1.	78	18	4	91	9	1	50	42	8
2.	71	26	3	75	23	2	74	26	1
3.	23	14,5	62,5	37	31	32	43	40	17
4.	61	33	6	64	34	2	39	51	10
5.	81	10	9	96	4	1	87	10	3
6.	82	10	8	93	7	1	70	29	1
7.	76	14,5	13	46	52	2	90	10	1
8.	74	16	10	91	9	1	32	35	33
9.	64	35	1,5	76	22	2	64	23	13
10.	67	16	17	46	50	4	57	36	7
A kérdések száma	6. osztály			7. osztály			8. osztály		
	Igen	Részben	Nem	Igen	Részben	Nem	Igen	Részben	Nem
1.	37	59	4	25	68	7	14	78	8
2.	68	30	2	58	39	3	31	69	1
3.	45	45	10	53	27	20	55	19	26
4.	32	63	5	30	52	18	45	38	17
5.	73	23	4	70	20	10	77	15	8
6.	79	16	5	85	10	5	31	37	32
7.	75	20	5	77	8	15	99	1	1
8.	37	58	5	13	60	27	1	91	8
9.	47	43	10	18	47	35	32	38	30
10.	58	32	10	87	11	2	58	38	3

A legtöbb „igen” választ az alsó tagozatban az 1., 5., 6., valamint a 8. kérdésre adták a gyerekek.

1. kérdés (84,5%): A bizalom az alsó tagozatban a legerősebb, ahol nemcsak a saját dolgairól számolnak be a tanító néaninek a tanulók, hanem sokszor még a családi gondokat, problémákat és az örömeiket is gyermeki természetességgel mesélik el „második édesanyjuknak”.

A megjegyzés rovatban gyakran találok ezekkel az indokokkal: „általában az osztályfőnökhöz fordulunk”; „mert szeretem a tanárokat”.

5. kérdés (88,5%): Felelősségérzetük, felelősségtudatuk ugyancsak magas százalékértéket mutat. Bizonyára szerepet játszik ebben az a tény is, hogy következetesen értékelünk és értékeljük diákjainkat. Nemcsak saját munkájukat, hanem társaik tevékenységét, vállalt feladataik elvégzését. Ezek minősítését is elvárjuk a gyerekektől, véleményük őszinte kimondására neveljük a tanulókat.

6. kérdés (87,5%): Iskolai házirendünk egyik sarkalatos és sokat vitatott pontja volt a témazáró dolgozatok írásával kapcsolatos kérdés. Úgy véljük, mára már kialakult és szokássá vált az időben történő bejelentésük és számuk maximalizálása egy-egy tanítási napon. A magas százalékérték is ezt tükrözi.

8. kérdés (82,5%): Hatékony az az iskola, amelynek stílusa, arculata, működő kapcsolatrendszere van. A megélt közös élmény, a belső légkör, a döntésekbe való bevonás vezetői és pedagógusi igénye emelheti ki az iskolát az eredményesek sorából a hatékony iskolák közé. Nagyon fontos pedagógiai módszer a diákok bevonása a közös munkálkodásba, biztosítani számukra az önállóságot, a kellő motiváltságot, az alkotás sikerét a feladat tervezése és végrehajtása során.

A 3-4. osztályokban a gyerekek a legkevesebb igen válasszal értékelték a 3. kérdést (30%). Leginkább azt hiányolják, hogy nincs beleszólásuk az iskolai programokba. A megjegyzések között többször is leírták, hogy azért érzik így, mert „a felsősök döntenek mindenben”.

Valószínűleg még nem működik igazán jól az osztályokban a felvetődő aktuális kérdések megbeszélése, ezekről egységes állásfoglalás, kérdés, kérés kialakítása és továbbítása az osztálytitkár által a diákönkormányzat fórumára.

Az is tény, hogy életkori sajátosságait tekintve természetes, hogy a felső tagozatos diákok – mivel ők a nagyok, a tapasztaltabbak – saját elgondolásaik szerint akarják irányítani az iskolában folyó életet, s nem igazán veszik figyelembe a kicsik panaszait.

A felső tagozatban a legmagasabb „igen”-nel értékelték a gyerekek az 5. és 7. kérdést, közelítik arányaiban a százalékos mutatókat az 1. és a 8. kérdésre adott „részben” válaszok.

5. kérdés (77%): Alacsonyabb értéket mutat az alsó tagozatos gyerekek válaszáinál, de még mindig érezhető, hogy a kisiskolásokban kialakult felelősségérzet jól működik a nagyobbaknál is.

7. kérdés (85%): A demokrácia meghatározott cselekvési és érintkezési technikák ismeretét és készség szintű elsajátítását igényli. Iskolánkban jól működik az a tisztségviselői választás, amely egyrészt az osztályok, másrészt a DÖK munkáját segíti, és az önként vállalt funkciók teljes felelősség tudatát erősíti.

1. kérdés (61,5%): A gyerekek válaszaik között többször megfogalmazták, hogy igen vagy részben, de általában az osztályfőnök az a pedagógus, aki bizalmas, baráti kapcsolatot tud kialakítani osztálya diákjaival.

8. kérdés (61%): A felső tagozatos gyerekek kritikusabb szemmel választották meg ezt a kérdést, amely a százalékszám csökkenésében is jelentkezik. Hozzájárul a csökkenéshez az az önmagára találó, felnövő gyereksereg is, amely már sokkal több jogokat és beleszólást kíván, sokkal több önálló gondolattal jelentkezik, s egyre nehezebben tűri a pedagógusok által emelt gátakat. Sokszor döntenek véleményük elhamarkodott elhangzása után rosszul, mi tanárok pedig megpróbáljuk helyes és okos mederbe terelni szókimondásaikat, dühös legyintéseiket, meggondolatlan véleménynyilvánításukat.

A 9. számú kérdésnél tapasztalható a legmagasabb nemleges válasz (22%), amelynek elosztását érdemes megfigyelni évfolyamonként is.

Ugrásszerűen nő 7-8. osztályban a gyerekeknek az a véleménye, hogy az osztály tagjai nem tudnak, esetleg nem akarnak együtt dolgozni. Még tovább boncolgatva a problémát, az osztályok válaszait megvizsgálva, kiderül, hogy két osztályközösségben gond van: a 7. a-ban 14 tanuló „nem”-mel válaszolt, és a 8. a osztályban 21 tanuló érzi úgy, hogy nem képesek a közös munkára. A többi osztályban elenyésző a negatív válaszok aránya.

A számadatok helyesnek bizonyultak, és alátámasztják azt a tényt, hogy a két osztály, amelyről szó van, az iskola legproblémásabb közösségei. Széthúzás, klikkesedés, agresszív, durva kifejezések, verekedések jellemzik ezeket a gyerekeket, sőt az ital, a cigaretta is megfordul a kezükben. Ezekben az osztályokban sok a hátrányos helyzetű tanuló, elvált, válófélben lévő, illetve csak a pénzt, az anyagi jólétet hajszoló szülő, ennél fogva sok a magára hagyott kamaszodó, helyüket nem találó fiatal. Nagy gond ez nemcsak a szülők és a pedagógusok, hanem a társadalom számára is.

A 3. és 8. számú kérdések esetében egyenlően 18%-a a gyerekeknek „nem”-mel válaszolt. Úgy gondolom, ők azok, akik nem igazán akarnak részesévé válni az iskolai diákéletnek, ők azok, akiknek minden mindegy. Közömbösen vagy tagadóan viselkednek tanulás, pedagógusok, diáktársak iránt.

Szomorú tapasztalataink bizonyítják, hogy a gyerekeknek egy bizonyos rétege (gyenge képességű, rossz tanulmányi eredményt mutató, lecsúszó családi életvitelű, otthoni negatív példát látó gyerekek) nem tud, nem képes, de sokszor nem is akar beleszólást, aktív cselekvést saját és társai életének alakításába.

Úgy gondolom, az az út, amelyen elindultunk az iskolai demokrácia kialakításában, meg erősítést nyert a gyerekek véleményei alapján. Jó úton járunk, de még akadnak tennivalóink is. Az osztályközösségek már érzik és egyre inkább alkalmazzák a demokratikus cselekvés jellemző jegeit (alkotás, szabadság, tolerancia, véleménynyilvánítás, együtt tevékenykedés). További célunk az iskolai nagyközösségben is érvényre juttatni az iskolai demokrácia elveit: a gyerekeknek gyerekek által történő irányítását, ezeknek a szabályoknak a megtartását, felelősségteljes döntések hozását, a bizalom erősítését a gyerekek és tanárok között, a jó tanulási közérzetet, a közösség erősítését, a vélemény őszinte kinyilvánítását, valamint olyan célok megfogalmazását, amelyekért érdemes erőfeszítéseket tenni.

Úgy véljük azonban, hogy a demokratikus iskola jellemző jegeinek teljes körű vizsgálatához a *szülők véleménye* is hozzátartozik. Szükségesnek láttuk ezért interjút készíteni az iskolai SZM-elnökökkel is a következő tíz kérdés alapján:

Kérdések	Igen	Nem	Közömbös	Tájékozatlan
1. Ismeri-e az iskola célját és programját?	18			
2. Részt vett-e iskolai programok tervezésében, szervezésében?	12	6		
3. Mi a véleménye a gyermekéről való informálódás lehetőségeiről?	18			
4. Mi a véleménye a tanárok fegyelmezési módszeréről?	13	1		4
5. Mi a véleménye a tanórán kívüli foglalkozásokról?	9	3	1	5
6. Mi a véleménye az iskola nevelőmunkájáról?	17			1
7. Úgy véli, hogy meghallgatják véleményét a gyermekét érintő kérdésekben?	18			
8. Továbbtanulás szempontjából eredményesnek tartja-e az iskolát?	16			2
9. Volt-e konkrét példa, esemény arra, hogy az iskola elfogadta a szülők javaslatát?	8			10
10. Van-e javaslata az iskola céljaira, programjaira, működésére vonatkozóan?	13	5		

A táblázat tartalmazza a kérdésekre adott válaszok arányait is. A legpozitívabb képet az 1., 3., 6., 7. és 8. kérdésre kaptunk, amely azt bizonyítja, hogy a szülők ismerik és tudják, hogy mi a nyílt napok alkalmával élünk azzal a lehetőséggel, hogy a leendő „elsős” szülőket informáljuk az iskolánkban megtalálható lehetőségekről, pedagógiai kínálatról. Az SZM-elnökökkel pedig minden évben megbeszéljük, hogy milyen változásokat tervezünk, mi az, amit változatlanul tovább viszünk. Egyébként ők azok a segítőtársak, akik nemcsak az osztályokba járó gyermekek szüleinek véleményét tolmácsolják az iskolavezetésnek, hanem általuk már megszólalnak azok a szülők is, akik majd ezután szeretnék gyermeküket iskolánkba beírni.

Be kell vallanunk, hogy ezek nélkül a hasznos információk nélkül nem állíthattuk volna meg azt az „elvándorlási” folyamatot, amelynek során a legjobb képességű gyerekeket elvitték olyan iskolákba, ahol szélesebb kínálatot nyújtott az iskola pedagógiai programja. Immár két éve,

hogy megállt ez a folyamat, olyannyira, hogy az idén már közel száz gyermekkel többet fogadtunk a két évvel ezelőtti statisztikákhoz viszonyítva. Ez a szám önmagáért beszél: feltételezi a szülők meglegedettségét, nézeteik meghallgatását és építő alkalmazását.

Hisszük, hogy egy iskola akkor hatékony, ha nemcsak a pedagógusok, hanem a szülők is motiváltak. Számítunk szervezési tudásukra, alkotó segíteni akarásukra, jószándékukra, hiszen csak velük együtt érhetünk el eredményt gyermekeink tanításában és nevelésében.

Sajnos, finanszírozási gondjaink egyre nagyobbak, de bármilyen programot szervezünk (karácsonyi koncert, torna gála, kulturális bemutató) mindig telt házzal és anyagi segítségnyújtásukkal zárhatjuk műsorainkat.

Nem véletlenül került be a kérdések közé a 8. számú, hiszen az oktatási rendszer egyik meghatározó minősítője a „kimenet” eredményessége vagy eredménytelensége. Továbbtanuló gyerekeink Debrecenben folytatják tanulmányaikat, s nem elhanyagolható az iskola megítélése a választott középfokú intézmények részéről, hiszen a szülők ezekből a tényekből is ítélnék. Örömmel halljuk azt, ha tanítványaink jól választottak, ha megállják helyüket, ha jegyeik a mi értékelési rendszerünket igazolják.

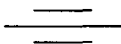
A legtöbb szórást a tanórán kívüli foglalkozások mutatják: 9 szülő „igen”-nel, 3 szülő „nem”-mel válaszolt. A semleges válaszok esetében a következőket jegyezték meg a szülők: „több korrepetálásra lenne szükség több tantárgyból is”.

A 4. és 5. kérdéseknél a „tájékozatlan” – válaszokat magasnak tartjuk. Biztosak vagyunk benne, hogy a gyerekek – igen kritikusán – beszámolnak otthon az iskolában történekről, hogyan jutalmaznak vagy büntetnek a tanárok, milyen szakkörökbe jelentkezhetnek a gyerekek?!

Igen sok szülő fogalmazta meg kívánságát a 10. kérdés nyomán. Szeretnék, ha több játékos sportversenyt szerveznénk a gyerekeknek. Kérésük indokolt és teljesíthető, hiszen két éve adta át az önkormányzat új, korszerű tornatermünket, s két éve indítottunk be 1. osztályban egy testnevelés szakági osztályt, ahol elsősorban fiú tornacsapatunk mutatkozott már be igen szép eredménnyel.

Úgy gondoljuk, a szülők és a tanárok kölcsönösen érdekeltek a gyermekek sorsának alakításában, ezért tehát fontos a kapcsolattartás, az információ-átadás, egymás munkájának segítése.

Meggyőződésünk: egy iskola akkor oktat jól és demokratikusan, ha elsődrendű fontosságot tulajdonít annak, hogy jó kapcsolat alakuljon ki diákok, szülők és az intézményben tevékenykedő minden ember között.

DR. JANOVSZKY SÁNDOR

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola

Szeged

Az individuálszichológia és képviselője

Az individuálszichológia minden lelki jelenséget oly értelemben fog fel, mint amely előkészület az elkövetkezőre. Meggyezik a pszichoanalízissel annak elfogadásában, hogy egész múltunk meghatározza törekvéseinket. Ennek mélyebb oka pedig abban rejlik, hogy az emberismertet nem lehet a lelki összefüggésből kiragadott egyes jelenségek alapján gyakorolni. Legalább két, időben lehetőleg távol fekvő jelenséget kell összehasonlítanunk, és közös nevezőre hoznunk. Az egyént nem önmagában, hanem a társadalommal való összefüggéseiben teszi vizsgálat tárgyává. A